

Spis treści

PRZEDMOWA	15
Rozdział I	
POJĘCIE I PRZEDMIOT PRAWA KONSTYTUCYJNEGO	17
1. Pojęcie prawa konstytucyjnego	17
2. Przedmiot prawa konstytucyjnego	19
3. Prawo konstytucyjne w systemie prawa	21
Rozdział II	
ŹRÓDŁA PRAWA KONSTYTUCYJNEGO	23
1. Ogólne wiadomości o konstytucji	24
Nazwa	24
Geneza konstytucji pisanej	25
Konstytucja jako ustawa zasadnicza	26
Kontrola konstytucyjności prawa	27
2. Treść konstytucji	30
3. Forma konstytucji	34
Sposób uchwalania	34
Tryb zmiany konstytucji	36
Systematyka konstytucji	39
Ustawa konstytucyjna	40
4. Inne źródła prawa konstytucyjnego	40
Literatura	45
Rozdział III	
PRAWO KONSTYTUCYJNE W LATACH 1944-1989	46
1. Tworzenie podstaw ustrojowych (okres Krajowej Rady Narodowej 1944-1946) ..	46
Dwa ośrodki władzy	46
Struktura organów państwowych	48
Referendum i wybory	49
2. Ustrój konstytucyjny w latach 1947-1952. Mała Konstytucja	50
Ogólna charakterystyka okresu Sejmu Ustawodawczego	51
Władza ustawodawcza	53
Władza wykonawcza	53
Przygotowanie konstytucji	54
3. Ustrój konstytucyjny w latach 1952-1980	56
Charakterystyka Konstytucji z 1952 r.	56
Zasady ustroju politycznego państwa	57
Sytuacja prawna jednostki – prawa i wolności obywateli	59
System organów państwowych	60
Naczelne organy władzy państwowej	62
Naczelne organy administracji państwowej	67
Terenowe organy władzy i administracji państwowej	69
Sądy i prokuratura	69
Zmiany Konstytucji w latach 1952-1989	69
Literatura	70

Rozdział IV

TRANSFORMACJA USTROJU POLITYCZNEGO W LATACH 1989-1997	71
1. Przesłanki i zakres reform polityczno-ustrojowych z 1989 r.	71
Uwarunkowania i geneza reform ustrojowych „okragłego stołu”	71
Konferencja „okragłego stołu” – przebieg obrad, zakres reform ustrojowych państwa i ich konsekwencje polityczne	75
2. Kształtowanie podstaw ustrojowych III Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989-1992	80
Charakterystyka zakresu zmian ustrojowych w latach 1989-1992	80
Reforma ustroju politycznego państwa „realnego socjalizmu” w nowelizacji Konstytucji PRL z 7 kwietnia 1989 r.	81
Wybory parlamentarne z czerwca 1989 r. i ich konsekwencje polityczno-ustrojowe dla procesu transformacji w Polsce	83
Stanowienie podstaw konstytucyjno-ustrojowych państwa liberalno-demokratycznego	86
3. Ustrój polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w okresie obowiązywania Małej Konstytucji (1992-1997)	88
Geneza Małej Konstytucji z 17 października 1992 r.	88
Ogólna charakterystyka Małej Konstytucji z 17 października 1992 r.	91
Charakterystyka rozwiązań ustrojowych w Małej Konstytucji	92
Literatura	95

Rozdział V

PRZYGOTOWANIE, UCHWALENIE I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA KONSTYTUCJI Z 1997 R.	96
1. Prace konstytucyjne w latach 1989-1991	96
Pierwsze prace nad reformą ustroju politycznego Polski	96
Prace Sejmu X kadencji nad projektem przyszłej konstytucji	96
Prace Senatu I kadencji nad projektem przyszłej konstytucji	98
2. Prace konstytucyjne w latach 1991-1997	99
Regulacje dotyczące trybu przygotowania i uchwalenia Konstytucji RP	99
Prace nad projektem konstytucji w latach 1992-1993	105
Prace nad projektem konstytucji w latach 1993-1997	107
3. Systematyka i ogólna charakterystyka Konstytucji RP	111
Problematyka wejścia w życie Konstytucji	117
Literatura	119

Rozdział VI

KONSTYTUCYJNE ZASADY USTROJU	120
1. Pojęcie „zasad naczelných”	120
2. Zasada republikańskiej formy rządu	121
3. Zasada demokratycznego państwa prawnego	122
Państwo prawne	122
Demokratyczne państwo prawne	123
4. Zasada autonomii i wzajemnej niezależności oraz współdziałania w stosunkach między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi	125
5. Zasada wolności i praw człowieka i obywatela	128
6. Zasada suwerenności narodu	131
Suwerenność narodu według J. J. Rousseau	131
Nierussowskie rozumienie suwerenności narodu	132
7. Zasada reprezentacji politycznej	133
Pojęcie „reprezentacji”	133
Klasyczna koncepcja reprezentacji wobec istnienia partii politycznych	135
Pojęcie „mandatu przedstawicielskiego”	136

Instytucje demokracji bezpośredniej	137
Instytucje demokracji bezpośredniej w Polsce	138
Istota referendum	138
Organizacja referendum	139
Wynik referendum	139
Ważność referendum	139
Inicjatywa ludowa	140
8. Zasada podziału władzy i równowagi władz	140
9. Zasada dwuizbowości	143
10. Zasada pluralizmu politycznego	147
Zasady tworzenia partii	148
Ustawa o partiach politycznych	149
Równość partii wobec prawa	151
Funkcje partii	151
11. Zasada parlamentarnego systemu rządów	152
12. Zasada odrębności i niezależności sądów i trybunałów	155
13. Zasada społecznej gospodarki rynkowej	157
Wolność działalności gospodarczej	158
Własność prywatna	158
14. Zasada decentralizacji władzy publicznej i samorządu terytorialnego	159
Literatura	161

Rozdział VII

PODSTAWOWE WOLNOŚCI, PRAWA I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA

I OBYWATELA	163
1. Status jednostki w państwie	163
Wprowadzenie	163
Ideologia praw jednostki i podstawowe pojęcia	164
Międzynarodowa ochrona praw jednostki	173
2. Prawa i wolności obywatelskie na gruncie Konstytucji z 1952 r. i Małej Kon-	
stytucji z 1992 r.	174
Koncepcja i konstytucyjna regulacja praw podstawowych	174
Realizacja praw podstawowych	176
3. Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela według Konstytucji RP z 1997 r.	179
Założenia	179
Systematyka, charakterystyka normowania wolności i praw oraz środki ich	
ochrony	183
Podstawowe obowiązki	186
Literatura	188

Rozdział VIII

KONSTYTUCYJNY SYSTEM ŹRÓDEŁ PRAWA

1. Uwagi ogólne	189
2. Akty prawa powszechnie obowiązujące	190
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej	190
Ustawa	192
Umowy międzynarodowe	194
Rozporządzenia	196
Akty prawa miejscowego	196
3. Akty prawa wewnętrznego	197
4. Akty prawne spoza Rozdziału III Konstytucji	197
5. Porządek prawny a wejście w życie Konstytucji	199
Literatura	201

Rozdział IX

SYSTEM ORGANÓW PAŃSTWOWYCH W ŚWIELE KONSTYTUCJI	202
1. Pojęcie „systemu organów państwowych”	202
2. Czynniki wyznaczające kształt systemu organów państwowych	203
3. Kształt systemu organów państwowych w świetle Konstytucji	205
Organy ustawodawcze	206
Organy wykonawcze	207
Sądy i trybunały	208
Organy kontroli państwowej i ochrony prawa	209
Samorząd	210
Literatura	210

Rozdział X

SYSTEM WYBORCZY	211
1. Pojęcie „prawa wyborczego” i „systemu wyborczego”	211
2. Funkcje prawa wyborczego	212
3. Konstytucyjne zasady prawa wyborczego w Polsce	213
Zasada powszechności	215
Zasada równości	217
Zasada bezpośredniości	219
Zasada tajności głosowania	221
Zasady ustalania wyników wyborów	222
4. Tryb przeprowadzania wyborów do Sejmu i Senatu	227
Zarządzanie wyborów i kalendarz wyborczy	227
Tryb zgłaszania kandydatów	228
Stwierdzanie ważności wyborów	231
Wygaśnięcie i obsadzenie mandatu w czasie kadencji	233
Literatura	236

Rozdział XI

SEJM I SENAT	237
1. Pozycja ustrojowa, struktura i kompetencje	237
2. Tryb i zasady funkcjonowania	241
3. Status prawny posła i senatora	244
Charakter mandatu przedstawicielskiego	244
Niepołączalność stanowisk oraz inne gwarancje niezależności przedstawiciela	247
Immunitet parlamentarny	250
Warunki wykonywania mandatu	254
Inne uprawnienia	256
Prawo do zrzeszania się w kluby i zespoły poselskie	258
Prawa posłów i senatorów w izbie	259
4. Organizacja wewnętrzna Sejmu i Senatu	259
Marszałek	261
Prezydium izby	263
Konwent Seniorów	264
Komisje	265
Komisje stałe	266
Komisje nadzwyczajne	269
Tryb pracy komisji	270
5. Posiedzenia Sejmu i Senatu	271
Zwoływanie posiedzeń, porządek obrad	271
Obrady	273
Dyskusja	274

Udzielanie głosu	274
Głosowanie	275
Większość	276
6. Funkcja ustawodawcza	277
Tryb ustawodawczy	278
Inicjatywa ustawodawcza	279
Rozpatrywanie projektu ustawy przez Sejm	282
Prace Senatu nad ustawą; uchwalenie ustawy przez Sejm	284
Podpisanie ustawy przez Prezydenta RP	287
Procedury szczególne	287
Projekt pilny	291
7. Funkcja kontrolna	292
Wotum nieufności	295
Kontrola wykonania ustawy budżetowej	296
Interpelacje i zapytania poselskie	296
Oświadczenie poselskie i senatorskie	297
Kontrolne uprawnienia komisji	297
Kontrola wykonywania ustaw	298
Literatura	299

Rozdział XII

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ	300
1. Charakterystyka konstytucyjnego stanowiska Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	300
Pozycja ustrojowa Prezydenta w systemie podziału władzy	300
Funkcje ustrojowe	303
Zasady i tryb odpowiedzialności Prezydenta RP	307
2. Zasady wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	309
Założenia ogólne	309
Zasady i tryb powszechnych wyborów Prezydenta RP	310
Prawne warunki wybieralności na urząd prezydenta	311
Objęcie urzędu i wygaśnięcie mandatu Prezydenta	312
3. Akty urzędowe Prezydenta	315
Pojęcie i klasyfikacja aktów urzędowych Prezydenta	315
Kontrasygnata aktów urzędowych Prezydenta	317
Prerogatywy Prezydenta	320
4. Kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	320
Klasyfikacja kompetencji	320
Kompetencje głowy państwa	322
a) Kompetencje w zakresie spraw zagranicznych	322
b) Kompetencje w zakresie zwierzchnictwa Sił Zbrojnych, obronności i bezpieczeństwa państwa na czas pokoju i wojny	325
c) Klasyczne uprawnienia głowy państwa	327
Kompetencje arbitrażu politycznego i równoważenia władz	328
a) Kompetencje w stosunku do parlamentu (Sejmu i Senatu)	328
b) Kompetencje w stosunku do rządu	330
c) Kompetencje w stosunku do władzy sądowniczej	332
Inne kompetencje Prezydenta	334
a) Kompetencje ustrojowe	334
b) Kompetencje kreacyjne, organizacyjne oraz w zakresie kierownictwa państwowego i wewnętrznego w Kancelarii Prezydenta RP	334
c) Pozostałe kompetencje określone w ustawach	335

5. Ogólna charakterystyka pozycji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w systemie ustrojowym państwa	335
Literatura	336

Rozdział XIII

RADA MINISTRÓW I ADMINISTRACJA RZĄDOWA	337
1. Kwestie terminologiczne	337
2. Ustrojowa rola Rady Ministrów	339
3. Skład Rady Ministrów	340
4. Tryb powoływania Rady Ministrów	342
Rola Prezydenta i Sejmu	342
Rola Prezesa Rady Ministrów w tworzeniu rządu	345
5. Zmiany w składzie Rady Ministrów	347
6. Problem odpowiedzialności Rady Ministrów	348
Odpowiedzialność polityczna Rady Ministrów	349
Odpowiedzialność konstytucyjna członków Rady Ministrów	350
7. Kompetencje Rady Ministrów	351
Wykonywanie ustaw	351
Stanowienie prawa	352
Składanie sprawozdań	353
Funkcja kierowniczo-koordynacyjna	354
Nadzór nad samorządem terytorialnym	354
8. Tryb funkcjonowania Rady Ministrów	355
9. Prezes Rady Ministrów	357
10. Prawny charakter ministrów	358
11. Administracja rządowa	360
Literatura	362

Rozdział XIV

USTRÓJ PRAWNY SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	364
1. Konstrukcja prawna gminy, powiatu i województwa	365
2. Kompetencje gminy, powiatu i województwa	367
3. Sprawowanie władzy w gminie, powiecie i województwie	368
Wybory	368
Referendum	370
Organy stanowiące i wykonawcze	372
4. Charakter mandatu przedstawicielskiego	373
5. Akty prawa miejscowego stanowione przez organy samorządu	374
6. Mienie jednostek samorządu	375
7. Związki, stowarzyszenia, porozumienia gminne i powiatowe	376
8. Nadzór nad działalnością samorządu	376
Literatura	377

Rozdział XV

SĄDY I TRYBUNAŁY	378
1. Ustrój i właściwość sądów	378
Sąd Najwyższy	378
Sądy powszechne	380
Naczelny Sąd Administracyjny – sądy administracyjne	382
Sądy wojskowe	386
2. Konstytucyjne zasady organizacji i postępowania sądów	386
Zasady ustrojowe	386
Zasada niezawisłości sądu	386

Zasada instancyjności	390
Zasada udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości	391
Zasada jednolitości sądów	393
Zasady o charakterze praw człowieka	393
Prawo do sądu	393
Zasada jawności	395
Zasada <i>nullum crimen nulla poena sine lege</i>	396
Zasada prawa do obrony	397
Zasada domniemania niewinności	398
3. Krajowa Rada Sądownictwa	399
4. Trybunał Konstytucyjny	400
Istota i ewolucja kontroli konstytucyjności prawa w Polsce	400
Pozycja i ustrój Trybunału Konstytucyjnego	402
Właściwość i zakres kontroli Trybunału Konstytucyjnego	404
Postępowanie przed Trybunałem Konstytucyjnym	410
Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego	412
5. Trybunał Stanu	414
Istota odpowiedzialności konstytucyjnej	414
Zakres odpowiedzialności konstytucyjnej	415
Organizacja Trybunału Stanu	418
Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności konstytucyjnej	419
Literatura	421

Rozdział XVI

ORGANY KONTROLI PAŃSTWOWEJ I OCHRONY PRAWA	423
1. Najwyższa Izba Kontroli	423
Pojęcie „kontroli państwowej”	423
Ewolucja kontroli państwowej w Polsce	424
Najwyższa Izba Kontroli pod rządami ustawy z 8 października 1980 r.	427
Najwyższa Izba Kontroli w ustawie z 23 grudnia 1994 r.	430
Zadania i zakres działania NIK	430
Tryb i procedura czynności kontrolnych	432
Organizacja Najwyższej Izby Kontroli	433
Najwyższa Izba Kontroli w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r.	434
2. Rzecznik Praw Obywatelskich	436
Istota i znaczenie instytucji ombudsmana	436
Geneza i pozycja ustrojowa Rzecznika Praw Obywatelskich	438
Zakres działania Rzecznika Praw Obywatelskich	442
Tryb i zasady funkcjonowania Rzecznika Praw Obywatelskich	444
3. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	448
Pozycja ustrojowa Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	448
Struktura Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji	450
Zakres kompetencji i tryb funkcjonowania Rady	452
Literatura	453